

GEBRUIK DE BOERDERIJ! MANIFEST

**MANIFEST VOOR HET GEBRUIKMAKEN VAN HET
AGRARISCH ERFGOED VOOR EEN LEEFBAAR PLATTELAND**

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

MANIFEST VOOR HET GEBRUIKMAKEN VAN HET AGRARISCH ERFGOED VOOR EEN LEEFBAAR PLATTELAND

Dit manifest is een oproep aan overheden en ontwikkelaars, eigenaren en bewoners van historische boerderijen, aan iedereen die het aangaat, om de waarde en betekenis van het agrarisch erfgoed te erkennen en zich sterk te maken voor het benutten van historische boerderijen en erven bij de ingrijpende veranderingen die op de plattelandssamenleving en het landschap afkomen.

Het erfgoed biedt volop kansen om deze ontwikkelingen in het landschap op te nemen en daarbij de menselijke maat voorop te stellen. De kwaliteit van erfgoed past bij wat de huidige tijd vraagt. Maak hier gebruik van. Daarvoor vragen de stichting Agrarisch Erfgoed Nederland (AEN) en de 15 aangesloten boerderijenstichtingen aandacht voor de volgende drie aspecten van agrarisch erfgoed in deze tijd.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**ERVE DEPERMAN
REUTUM, TWENTE
BOERDERIJKAMERS, BIJEENKOMSTEN, KLEINVEE**

De gebouwen

Elk jaar verliezen 2000 boerderijen hun agrarische functie. Daar zitten er veel bij met monumentale waarde. Sommige boerderijen zijn eeuwenoud en gebouwd met technieken en materialen die getuigen van ambachtelijk vakmanschap. Die gebouwen en hun erven dragen de signatuur van bijna vergeten landbouwpraktijken. In het samenspel van boerderij, stallen en schuren schuilt historische waarde.

De verhalen

Met elke boerderij die gesloopt wordt verdwijnen de verhalen die ermee verbonden zijn. Het zijn de stille getuigen van de kleine geschiedenis van generaties van boerenfamilies, maar ook van de grote geschiedenis

van oorlogen, rampen en sociale verhoudingen door de tijd. En zij zijn het toneel van nieuwe verhalen, van nieuwe generaties boeren, en van nieuwe bewoners die in voormalige boerderijen hun hedendaagse droom realiseren.

Het landschap

De gebouwen, de erven, en hun verhalen geven het landschap vorm, betekenis en identiteit. Als je een stolpboerderij ziet weet je dat je in Noord-Holland bent, de enorme graanschuren horen bij het Zeeuwse landschap, een Sallandse boerderij vind je alleen in het kleinschalige landschap in het midden van Overijssel. Het is die streekelijkheid die mensen naar het platteland lokt – nieuwe bewoners en recreanten.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**EESINGE
MEPPEL, DRENTHE
HOSPICE**

1 → ERKEN DE WAARDE VAN HET ERFGOED

OPROEP aan overheden, gebruikers en ontwikkelaars

Wees u veel meer bewust van de waarde van (historische) agrarische gebouwen en erven, en het landschap waar ze deel van uitmaken en maak ze onderdeel van uw beleid, uw visies en uw plannen.

Redeneer vanuit de kansen die dit erfgoed heeft. Niet als louter relikwieën van het verleden, maar als iets wat waarde en betekenis heeft voor hedendaagse vraagstukken als bevolkingskrimp en energietransitie.

Dat vraagt om de waarde-bepalende elementen van het agrarisch erfgoed doelgericht te onderzoeken en te evalueren.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!**
MANIFEST

**NIEUW BOUWLUST
ANNA PAUWLOWNA, NOORD-HOLLAND
WOONEENHEDEN**

Het agrarisch erfgoed kan alleen behouden worden en een rol spelen bij ontwikkelingen als de gebouwen en erven gebruikt worden.

In de eerste plaats geldt dat voor boeren met een historische boerderij. Voor hen is het vaak een hele kunst om het erfgoed te integreren in de moderne agrarische bedrijfsvoering en noodzakelijke veranderingen door te voeren met behoud van de historische waarde.

Voor veel mensen is het bezit van een boerderij een stille droom, onbekend terrein en schijnbaar onbereikbaar, financieel en praktisch. In plaats daarvan wordt maar al te vaak in de woonvraag op het platteland

voorzien met anonieme ‘catalogusarchitectuur’. Er is echter veel meer mogelijk en is er inmiddels veel ervaring met allerlei ‘verdienmodellen’. Onbekendheid met de mogelijkheden, gebrek aan praktische ondersteuning bij overnames en belemmeringen bij de overheid, schrikken mensen af om hun droom waar te maken.

Een faciliterende overheid, voortgezet agrarisch gebruik en nieuwe gebruikers kunnen voorkomen dat historische boerderijen verloren gaan.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**DE HULST
OTERLEEK, NOORD-HOLLAND
ZORGBOERDERIJ**

OPROEP aan overheden (gemeenten, provincies en rijk), eigenaren en ontwikkelaars

Wees creatief met het combineren van bescherming van erfgoed en het tegelijkertijd bieden van mogelijkheden voor herbestemming of aanpassing.

Benut de kennis van de boerderijstichtingen en vergelijkbare organisaties om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen en de (juridische) ruimte optimaal te benutten. Good practices, experimenteerruimte en vooral de bereidheid om nieuwe initiatieven mogelijk te maken, kunnen helpen.

Werk samen met de boerderijstichtingen en andere betrokken partijen om keuzes

te maken welke gebouwen moeten worden behouden en welke gesloopt. Behoud en ontwikkel de waardevolle karakteristieken van het landelijk gebied. Gebruik de gemeentelijke Omgevingsvisie en het daaruit voortvloeiende Omgevingsplan om de kwaliteiten die je wilt behouden of juist wilt ontwikkelen, vast te leggen.

Neem belemmeringen weg voor (zorgvuldig ingepaste) herbestemming van agrarisch erfgoed. De nieuwe Omgevingswet (verwacht 2021) vraagt hierbij om een andere houding van alle partijen: zet de kwaliteit van de plek centraal in plaats van het denken vanuit

A photograph of a modern building with a grey tiled roof and a courtyard. The building has a wooden facade and several large windows. A yellow banner with the text 'GEBRUIK DE BOERDERIJ!' is overlaid on the top left. A white banner with the text 'MANIFEST' is overlaid on the bottom left. The courtyard is paved with bricks and has a green lawn. A brick house with a red roof is visible in the background.

GEBRUIK DE BOERDERIJ!

MANIFEST

**OOSTERMAET
LETTELE, OVERIJSEL
ZORGBOERDERIJ**

functies. Denk niet langer in regels en beperkingen, maar in doelen en kwaliteiten. Dat vraagt aan politiek en bestuur om actief in te zetten op cultuurverandering in de ruimtelijke ordening.

Neem de bescherming van de historische boerderij op als expliciet doel in de Omgevingswet.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**DE NIJENSTEEN
VEESSEN, GELDERLAND
VERGADERLOCATIE, FRUITTEELT, NATUURBOERDERIJ**

Nederland staat voor een aantal grote maatschappelijke opgaven. De komende decennia zullen diverse ontwikkelingen verregaande invloed uitoefenen op het landelijk gebied. Daaronder:

Doorgaande schaalvergroting van de landbouw

Volgens schattingen zal tot 2030 het aantal boerenbedrijven met meer dan 20.000 afnemen. De grond krijgt wel een nieuwe bestemming, maar wat gebeurt er met de overvloedige boerderijen en erven? Hoe behoud je zoveel mogelijk waardevolle historische boerderijen?

Bevolkingskrimp

Behalve met minder boeren, kampen delen van Nederland met vergrijzing en bevolkingskrimp. Het (her)gebruik van agrarisch erfgoed kan in deze gebieden de negatieve spiraal helpen keren.

Groei van de stad

De trek naar de stad gaat onverminderd door. In het verleden is bij stadsuitbreidingen of de aanleg van industriegebieden vaak geen oog geweest voor de eigen kwaliteiten van het bestaande landelijk gebied. Dit geldt ook voor de aanleg en uitbreiding van infrastructuur. Dat kan en moet anders. Niet met de ruggen naar elkaar, maar zie stad en land als een samenhangende opgave.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!
MANIFEST**

**GROTE HOEVE
BAAK, GELDERLAND
ENERGIE NEUTRALE RESTAURATIE**

Energie, water, natuur

Er staan enorme ontwikkelingen op stapel op het gebied van duurzaamheid, zoals maatregelen tegen de klimaatverandering en voor energietransitie. Denk aan overloopgebieden voor extreem hoogwater, verhoging van de waterstand in veengebieden en verruiming van de uiterwaarden. Maar ook de plaatsing van windmolenparken en zonneakkers. Het platteland zal hier een belangrijke rol in spelen. Oog voor de landschappelijke en historische waarden en voor de eigenheid van de streek is daarbij geboden. Dat biedt kansen om mensen te betrekken bij de veranderingen en daarmee het draagvlak te vergroten.

**GEBRUIK DE
BOERDERIJ!**
MANIFEST

**VROEG
BUNNIK, UTRECHT
BAKKERIJ, RESTAURANT**

Restaurant
vroeg.nl

OPROEP aan overheden en belangenorganisaties

Ga bij gebiedsontwikkeling uit van de bestaande waarden van het gebied, en werk eraan om daar nieuwe kwaliteiten aan toe te voegen. Dat beoogt ook de nieuwe Omgevingswet.

Geef eigenaren/bewoners een rol bij gebiedsontwikkeling. De boerderijstichtingen kunnen daarbij intermediairs zijn tussen de wereld van de overheid en die van de bewoners. Gebruik die expertise.

Gebruik de kwaliteiten van het landelijk gebied voor het ontwikkelen van de stad en andersom. Doorbreek de strikte planologische en functionele scheiding van stad en land. Het gaat om de kwaliteit van de plek en het erfgoed, en om een functie die dat respecteert – of dat nu een landelijke of een stedelijke functie is.

WAT DOEN DE BOERDERIJENSTICHTINGEN?

ERKEN DE WAARDE VAN HET ERFGOED

- Zij brengen in kaart wat er nog aan agrarisch erfgoed bestaat.
- Zij ontwikkelen kennis over boerderijen, hun functies en de ermee verbonden landbouwmethoden.
- Zij ontwikkelen kennis over boerderijen in relatie tot het landschap waar ze onderdeel van uit maken.
- Zij zoeken naar nieuwe materialen, architectuur, vormgeving, bedoeld om agrarisch erfgoed ook in de toekomst te verbinden aan de plek en het landschap.
- Zij tekenen de verhalen op, van vroeger en nu en verwerken die tot nieuwe aanspre-

kende vertellingen die kunnen worden gebruikt bij ontwikkeling.

- Zij mobiliseren zoveel mogelijk mensen, die als ambassadeurs van het agrarisch erfgoed kunnen optreden. Daarbij hoort ook het faciliteren en stimuleren van 'communities'.
- Zij werken samen met andere organisaties om het belang van het behoud van erfgoed na te streven.

BEHOUD DOOR ONTWIKKELING

- Zij begeleiden potentiële nieuwe gebruikers bij het realiseren van hun droom.
- Zij enthousiasmeren potentiële gebruikers met succesverhalen.
- Zij ontwikkelen protocollen voor succesvolle overdracht van boerderijen met zowel een agrarische als een niet-agrarische functie.
- Zij stellen kennis en ervaring ter beschikking aan overheden.
- Zij werken samen met andere organisaties om starters te ondersteunen.

ONTWIKKELING DOOR BEHOUD

- Zij nemen deel aan projecten en ontwikkelingen waarbij de belangen van agrarisch erfgoed mee moeten wegen.
- Zij brengen samen met andere partijen bij gebiedsontwikkeling kennis in en denken en praten mee over plannen.
- Zij zetten zich ervoor in om boerderijbehoud te organiseren in gebieden waar nu geen boerderijinstichting actief is.

GEBRUIK DE BOERDERIJ! MANIFEST

AGRARISCH ERFGOED NEDERLAND

VERTEGENWOORDIGT:

- Boerderijstichting Fryslân
- Boerderijstichting Groningen
- Drents Landschap | Boerderijstichting Drenthe
- Stichting Twentse Erven
- Stichting Maarkels Landschap
- Stichting Sallands Erfgoed
- Stichting IJsselhoeven
- Boerderijstichting Utrecht
- Boerderijstichting Noord-Holland | Vrienden van de Stolp
- Stichting Boerderij en Erf | Alblasserwaard-Vijfheerenland
- Boerderijstichting Zuid-Holland
- Stichting Landelijk Erfgoed Hoeksche Waard
- Boerderijstichting Zeeland
- Stichting de Brabantse Boerderij
- Boerderijstichting Limburg

Agrarisch Erfgoed Nederland
BETROKKEN BIJ BOERDERIJEN

TWENTSE ERVEN

SdBB **brabants**
se boerderijen, bijge
ebouwen, erf en cul
tuurlandschap.

boerderijenstichting **limburg**
ORGANISATIE TOT BEHOUD VAN BOERDERIJ EN ERF

Dit manifest is gepresenteerd op
donderdag 30 november 2017 in Zutphen,
tijdens het congres Gebruik de Boerderij!
© 2017 Stichting Agrarisch Erfgoed Nederland
www.agrarischerfgoed.nl

Vormgeving: Frank de Wit

